

OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA SIFAT MENEJMENTI TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti magistranti

Mohira Akromova Akmal qizi

***Mamaradjabov Shavkat Ergashevich, professor,
pedagogika fanlari nomzodi***

Email address: akromovamohira@mail.ru

Annotatsiya: Mazkur tezisda oliy ta'lim muassasalarida sifat menejmenti tizimini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Ta'lim sifati, boshqaruv samaradorligi, xalqaro standartlar va raqamli texnologiyalarning o'zaro uyg'unligi masalalari yoritiladi. Shuningdek, ta'lim jarayonida ISO 21001:2018 kabi xalqaro sifat menejmenti tizimlarini joriy etishning afzalliklari, muammolari hamda ularni hal etish yo'llari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari oliy ta'limda barqaror sifatni ta'minlash, raqamli nazorat tizimlarini shakllantirish hamda boshqaruvda ochiqlik va javobgarlikni kuchaytirishning dolzarbligini asoslaydi.

Kalit so'zlar: sifat menejmenti, oliy ta'lim, ISO 21001, sifat kafolati, raqamli boshqaruv, innovatsion ta'lim, nazorat tizimi.

Kirish

Globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida oliy ta'lim tizimi oldida sifatni boshqarish masalasi eng muhim ustuvor yo'nalishlardan biriga aylandi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni bilan tasdiqlangan "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi"da ham ta'lim sifati va samaradorligini oshirish, xalqaro reytinglarda oliy o'quv yurtlarining mavqeini mustahkamlash ustuvor vazifa sifatida belgilangan.

Ta'lim sifatini boshqarish nafaqat o'qitish jarayonining natijadorligini oshirish, balki butun oliy ta'lim muassasasining ichki boshqaruv tizimini samarali tashkil etishni talab etadi. Shu jihatdan, sifat menejmenti tizimini (SMT) takomillashtirish — zamonaviy boshqaruvning ajralmas qismidir.

1. Sifat menejmenti tizimining mohiyati va asosiy tamoyillari

Sifat menejmenti tizimi (SMT) — bu ta'lim muassasalarida belgilangan maqsadlar, jarayonlar va natijalarni muvofiqlashtiruvchi boshqaruv tizimidir. Oliy ta'limda sifatni boshqarish deganda, ta'lim standartlariga, o'quv dasturlariga, o'qituvchilar salohiyatiga va talabalar natijalariga tizimli yondashuv tushuniladi.

SMTning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

1. **Talabaga yo'naltirilganlik** – ta'lim jarayoni iste'molchining (talabaning) ehtiyojiga mos bo'lishi.

2. **Rahbariyatning yetakchilik roli** – oliy ta'lim rahbarlari sifatni strategik bosh maqsad sifatida belgilashi.
3. **Xodimlar ishtiroki** – o'qituvchilar va boshqaruv xodimlarining umumiy mas'uliyati.
4. **Jarayonli yondashuv** – har bir ta'lim jarayoni aniq natijaga yo'naltirilgan bo'lishi.
5. **Doimiy takomillashtirish** – ichki monitoring, tahlil va innovatsion takliflar asosida tizimni yangilash.

2. ISO 21001:2018 standarti va uning ahamiyati

So'nggi yillarda dunyo miqyosida **ISO 21001:2018** – “**Educational Organizations Management Systems**” standarti ta'lim muassasalarida keng joriy etilmoqda. Ushbu standart ta'lim tashkilotlariga sifatni boshqarish, jarayonlarni hujjatlashtirish, manfaatdor tomonlar bilan aloqani kuchaytirish imkonini beradi.

O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida ham mazkur standartni joriy etish ishlari bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda. Masalan, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti va Samarqand davlat universitetida sifat menejmenti tizimlari bo'yicha ichki audit, talabalarning qoniqish darajasini aniqlash va o'qitish sifatini baholash mexanizmlari yo'lga qo'yilgan.

Biroq amaliyotda SMTni to'liq joriy etish uchun quyidagi muammolar mavjud:

- rahbarlarning menejment kompetensiyalari yetarli emasligi;
- ichki nazorat mexanizmlarining sustligi;
- o'qituvchilar o'rtasida innovatsion metodlarga nisbatan qarshilik;
- raqamli ma'lumotlar bazalarining cheklanganligi.

3. Sifat menejmentini takomillashtirishning zamonaviy yo'nalishlari

Oliy ta'limda sifat menejmentini samarali yo'lga qo'yish uchun quyidagi yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi:

1. **Raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etish**
— ta'lim jarayonlarini elektron platformalarda boshqarish (LMS, ERP, CRM tizimlari orqali).
2. **Ichki sifat kafolat tizimini shakllantirish**
— kafedralar, fakultetlar kesimida o'z-o'zini baholash va ichki audit tizimlarini yo'lga qo'yish.
3. **Malaka oshirish va liderlik rivoji**
— ta'lim rahbarlari va boshqaruv xodimlari uchun menejment, kommunikatsiya va tahlil kompetensiyalarini rivojlantirish dasturlari.
4. **Talaba fikrini baholash tizimi**
— talabalar qoniqish darajasini muntazam o'lchab, boshqaruv qarorlariga asos qilish.

5. Xalqaro akkreditatsiyaga tayyorlanish

— EAQAN, IQA, EFMD kabi xalqaro tashkilotlar standartlariga moslashtirish.

4. Oliy ta'limda sifatni boshqarishda raqamli transformatsiya roli

Bugungi kunda raqamli transformatsiya oliy ta'lim sifatini oshirishda hal qiluvchi omilga aylanmoqda. Elektron ta'lim tizimlari, sun'iy intellekt asosida ishlaydigan baholash modullari, elektron reyting tizimlari sifatni tahlil qilishda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

Masalan, "EduERP", "Moodle", "Google Classroom" kabi platformalar o'qitish jarayonini nazorat qilish, tahlil qilish va natijadorlikni o'lchash imkonini beradi. Bu esa sifat menejmenti tizimining shaffofligini oshiradi va qaror qabul qilishda ma'lumotlarga asoslangan boshqaruvni ta'minlaydi.

5. Xulosa

Oliy ta'lim muassasalarida sifat menejmenti tizimini takomillashtirish — ta'lim sifati, xalqaro raqobatbardoshlik va innovatsion rivojlanish uchun zarur shartdir. Buning uchun rahbarlar, o'qituvchilar va talabalar o'rtasida o'zaro hamkorlik, ochiqlik va javobgarlik muhitini shakllantirish muhim.

SMTning muvaffaqiyatli joriy etilishi ta'lim muassasalarining ichki resurslarini samarali boshqarish, xalqaro akkreditatsiya talablariga javob berish va natijada mamlakat ta'lim tizimini global miqyosda raqobatbardosh qilish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-60-son Farmoni. "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida". 2022-yil 28-yanvar.
2. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. "Oliy ta'limda sifatni boshqarish tizimi to'g'risida Nizom". – Toshkent, 2023.
3. ISO 21001:2018 – *Educational Organizations Management Systems – Requirements with guidance for use*.
4. Xodjayeva M.M. "Ta'limda menejment asoslari". – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
5. Mavlonova R.A., G'aybullayeva D.E. "Oliy ta'lim tizimida sifatni baholash mexanizmlari". – O'zbekiston pedagogika jurnali, №3, 2022.
6. Karimova N.N. "Innovatsion boshqaruv va ta'lim sifati". – Toshkent: Iqtisodiyot va ta'lim, 2020.
7. Tohirov B.B. "Raqamli ta'lim muhitida menejment tizimlarini joriy etish tajribalari". – Samarqand davlat universiteti axborotnomasi, 2023.
8. UNESCO (2021). *Quality Assurance in Higher Education: Global Trends and Practices*. Paris.